

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی ایران

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی

در ۹ ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴

و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

شناسنامه گزارش

عنوان:

بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در ۹ ماه نخست سال ۱۴۰۴ و همسنگی آن با مدت
مشابه سال قبل

گروه اقتصاد کشاورزی

تهیه کنندگان: محمد مهدی فارسی

ناظر علمی: کوروش صادقزاده و بهزاد فکاری

تاریخ انتشار: بهمن ماه ۱۴۰۴

طبقه بندی موضوعی: بازرگانی کالاهای کشاورزی

واژه‌های کلیدی: واردات، صادرات، تراز تجاری، محصولات کشاورزی، محصولات صنایع غذایی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرست)، پلاک ۱۷۵، تلفن: ۸۵۷۳۲۸۴۳

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
۱- مقدمه:.....	۱
۲- تراز تجاری.....	۲
۳- صادرات.....	۳
۳-۱- محصولات کشاورزی.....	۳
۳-۲- محصولات صنایع غذایی.....	۷
۳-۳- تمرکز صادرات.....	۱۰
۳-۴- صادرات نهاده‌ها.....	۱۱
۳-۴-۱- آفتکش‌ها.....	۱۱
۳-۴-۲- کودها.....	۱۲
۳-۴-۳- بذور.....	۱۲
۳-۴-۴- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی.....	۱۳
۳-۴-۵- واکسن و دارو.....	۱۳
۴- واردات محصولات کشاورزی.....	۱۳
۴-۱- محصولات کشاورزی.....	۱۳
۴-۲- محصولات صنایع غذایی.....	۱۶
۴-۲-۱- آفتکش‌ها.....	۱۹
۴-۲-۲- کودها.....	۲۰
۴-۲-۳- بذور.....	۲۰
۴-۲-۴- ماشین‌های و ادوات کشاورزی.....	۲۱
۴-۲-۵- واکسن و دارو.....	۲۱

پیشگفتار

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب اتاق ایران، در راستای مأموریت‌های خود و با هدف پایش مستمر وضعیت تجارت خارجی بخش کشاورزی، به صورت منظم آمار صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشور را رصد و تحلیل نموده و گزارش‌های مرتبط را تهیه و منتشر می‌نماید. در همین چارچوب، گزارش حاضر با عنوان «بازرگانی محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ و همسنگی آن با مدت مشابه سال قبل»، بر پایه اطلاعات مقدماتی منتشرشده از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران تنظیم شده است. این گزارش با هدف اطلاع‌رسانی به فعالان بخش خصوصی، تصمیم‌گیران، سیاست‌گذاران و پژوهشگران حوزه کشاورزی منتشر می‌شود و می‌تواند مبنایی برای تحلیل روندهای تجاری، آسیب‌شناسی و تصمیم‌گیری‌های آتی در این حوزه باشد.

مقدمه:

بازرگانی محصولات کشاورزی با توزیع و انتقال کارآمد محصولات از مناطقی که با مازاد محصول مواجه می‌باشند به مناطقی که دارای کسری هستند نقش مهمی در اتصال سیستم غذایی کشورهای مختلف ایفا می‌کند. از این رو تجارت محصولات کشاورزی امکان دسترسی تمامی مصرف‌کنندگان به مواد غذایی کافی، سالم و مغذی را در سطح جهانی فراهم آورده است و از سوی دیگر بخش عمده‌ای از درآمد حاصل از تولید و فرآوری محصولات کشاورزی وابسته به بازرگانی این محصولات در سطح جهان می‌باشد. با توجه به تغییرات در روند عرضه و تقاضای محصولات کشاورزی به دلیل بروز تغییرات جمعیتی، ترجیحات و تمایلات غذایی، رشد شهرنشینی، تغییرات الگوی مصرف و همچنین اثرگذاری غیر قابل پیش‌بینی تغییرات اقلیم بر الگوهای عرضه مواد غذایی نقش بازرگانی کالاهای کشاورزی در سالیان آتی در افزایش تاب‌آوری سیستم‌های کشاورزی و تأمین پایدار امنیت غذایی افزایش خواهد یافت و بدون توجه به تجارت محصولات کشاورزی، دستیابی به سیستم پایدار تولید محصولات کشاورزی و تأمین امنیت غذایی امکان‌پذیر نخواهد بود (سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، ۲۰۲۳).

کشور ایران نیز در دهه‌های اخیر از یک سو با رشد فزاینده جمعیت، تغییرات الگوهای سکونت و افزایش شهرنشینی و ایجاد تغییرات در الگوهای غذایی مواجه شده است و از سوی دیگر به دلیل بروز تغییرات اقلیمی پایداری سیستم‌های تولید محصولات کشاورزی و همچنین تأمین امنیت غذایی پایدار در کشور با چالش‌هایی مواجه شده است. از این رو توجه به بازرگانی محصولات کشاورزی در راستای دستیابی به اهدافی مانند افزایش درآمد فعالان بخش کشاورزی، پایدار نمودن سیستم تولید کشاورزی و ارتقاء امنیت غذایی الزامی می‌باشد. با در نظر گرفتن این موضوع در گزارش حاضر میزان و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی، صنایع غذایی و نهاده‌های مورد استفاده در این بخش و همچنین ارزش واحد هر یک از این کالاها به صورت ماهیانه مورد بررسی قرار می‌گیرد. علاوه بر این سهم هر یک از مبادی وارداتی و مقاصد صادراتی در صادرات و واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی کشاورزی نیز مورد ارزیابی قرار گرفته است. در کنار این موارد شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی نیز از منظر گروه‌های کالایی و همچنین از منظر بازارهای صادراتی محاسبه شده و نسبت به مدت مشابه سال گذشته مقایسه شده است.

۱- تراز تجاری

تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در نه ماه اول سال ۱۴۰۴ منفی ۶.۴ میلیارد دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته در حدود نهصد میلیون دلار افزایش یافته که نشان از بدتر تراز تجاری بخش کشاورزی و صنایع غذایی نسبت به سال گذشته دارد. (جدول ۱). افزایش ۱۶ درصدی کسری تراز تجاری در سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته ناشی از کاهش ۴ درصدی ارزش صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در مقابل افزایش ۶ درصدی ارزش واردات محصولات در این بخش بوده است.

جدول ۱- تراز تجاری محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در نه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	نه ماه اول ۱۴۰۳	نه ماه اول ۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۷.۰۷	۶.۵۷	-۷٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۱۸.۰۳	۲۰.۴۲	۱۳٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۵.۵۱	۵.۲۷	-۴٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۱۱	۱۱.۶۳	۶٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۵.۵	-۶.۴	۱۶٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بر اساس محاسبات صورت گرفته در نه ماه اول سال ۱۴۰۴ ارزش واردات محصولات کشاورزی بیش از صادرات بوده و این تفاوت، کسری ۶.۶ میلیارد دلاری تراز تجاری در این مدت را به همراه داشته است و میزان کسری تراز تجاری نسبت به سال گذشته در حدود ۹۰۰ میلیون دلار افزایش یافته است. دلیل اصلی افزایش کسری تجاری در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ کاهش ۶ درصدی ارزش صادرات محصولات کشاورزی و در مقابل افزایش ۶ درصدی ارزش واردات بوده است. بررسی دقیق‌تر آمار ارائه شده نشان می‌دهد که ارزش واردات محصولات در حدود ۶۲۰ میلیون دلار نسبت به سال گذشته بیشتر بوده بلکه مقدار واردات نیز در حدود ۲.۴ میلیون تن افزایش یافته است. در مقابل ارزش صادرات محصولات کشاورزی قریب ۳۰۰ میلیون دلار کاهش یافته و از سوی دیگر مقدار صادرات نیز در حدود ۵۰۰ هزار تن کاهش یافته است. در جدول ۲ مقدار و ارزش صادرات و واردات محصولات کشاورزی ارائه شده است.

جدول ۲- تراز تجاری محصولات کشاورزی در نه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (میلیون تن)	۶.۰۶	۵.۵۳	-۹٪
مقدار واردات (میلیون تن)	۱۷.۹	۲۰.۳	۱۳٪
ارزش صادرات (میلیارد دلار)	۴.۷	۴.۴	-۶٪
ارزش واردات (میلیارد دلار)	۱۰.۳۲	۱۰.۹۴	۶٪
تراز تجاری (میلیارد دلار)	-۵.۷	-۶.۶	۱۶٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بر اساس محاسبات صورت گرفته ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی از ۸۵۳ میلیون دلار در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ به ۸۸۳ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ افزایش یافته که نشان از افزایش ۳ درصدی ارزش صادرات این محصولات دارد در طرف مقابل ارزش واردات محصولات صنایع غذایی از ۶۸۳ میلیون دلار در نه ماه اول سال ۱۴۰۳ به ۶۹۴ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده که نشان از افزایش ۲ درصدی دارد بر این اساس تراز تجاری محصولات صنایع غذایی از مثبت ۱۷۰ میلیون دلار در نه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به مثبت ۱۸۹ میلیون دلار در مدت مشابه سال جاری رسیده که نشان دهنده بهبود ۱۱ درصدی تراز تجاری در این بخش است. بررسی حجم محصولات صنایع غذایی صادراتی نیز نشان از افزایش ۳ درصدی مقدار صادرات نه ماه نخست سال جاری نسبت به مدت مشابه سال گذشته دارد و مقدار صادرات نیز از یک میلیون تن به ۱۰۴ میلیون تن افزایش یافته است. اما در مقابل میزان واردات محصولات صنایع غذایی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ در حدود ۱۰۷ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته نشان دهنده کاهش ۱۸ درصدی این شاخص است. تراز تجاری محصولات صنایع غذایی نیز در جدول ۳ نمایش داده شده است.

جدول ۳- تراز تجاری محصولات صنایع غذایی در نه ماه اول ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

متغیر	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نرخ تغییر
مقدار صادرات (هزار تن)	۱۰۰۹	۱۰۴۰	۳٪
مقدار واردات (هزار تن)	۱۳۱	۱۰۷	-۱۸٪
ارزش صادرات (میلیون دلار)	۸۵۳	۸۸۳	۳٪
ارزش واردات (میلیون دلار)	۶۸۳	۶۹۴	۲٪
تراز تجاری (میلیون دلار)	۱۷۰	۱۸۹	۱۱٪
سهم ارزش صادرات صنایع غذایی به کشاورزی و صنایع غذایی	۱۵.۵٪	۱۶.۷٪	۸.۱٪
سهم ارزش واردات صنایع غذایی به کشاورزی و صنایع غذایی	۶.۲٪	۶٪	-۴٪

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بررسی سهم صنایع غذایی از کل صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در دو دوره مشابه سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ حاکی از این است که این شاخص نرخ رشد ۸.۱ درصدی را به ثبت رسانده است و از ۱۵.۵ درصد در نه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۱۶.۷ درصد در سال ۱۴۰۴ افزایش یافته است. به عبارت دیگر میزان صادرات محصولات با ارزش افزوده بیشتر در سال جاری افزایش یافته است و سهم صادرات محصولات خام کشاورزی اندکی کاهش یافته است. همچنین سهم واردات محصولات صنایع غذایی از کل واردات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی در دو دوره مورد بررسی از ۶.۲ درصد به ۶ درصد کاهش یافته است.

۲- صادرات

۲-۱- محصولات کشاورزی

مقدار و ارزش صادرات محصولات کشاورزی در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ به ترتیب به ۵.۵ میلیون تن و ۴.۳ میلیارد دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب به میزان ۹ و ۶ درصد کاهش یافته است. روند

کندتر کاهش ارزش صادرات محصولات کشاورزی نسبت به کاهش وزن این محصولات حاکی از آن است که در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ محصولات با قیمت واحد بیشتری از کشور صادر شده‌اند. در میان محصولات صادراتی از منظر وزن به ترتیب سایر سبزیجات (۲۹٪)، هندوانه و خربزه (۱۳٪)، شیر و فرآورده‌های آن (۱۲٪)، گوجه‌فرنگی تازه (۱۱٪)، سیب (۶٪)، پیاز و موسیر تازه (۴٪)، سایر میوه‌های تازه (۴٪)، خرما (۴٪)، مرکبات (۳٪) و سیب‌زمینی (۳٪) با مجموع سهم ۸۹ درصدی ۱۰ کالای برتر صادراتی از منظر وزن در نه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند

جدول ۴. صادرات محصولات کشاورزی در نه ماهه سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

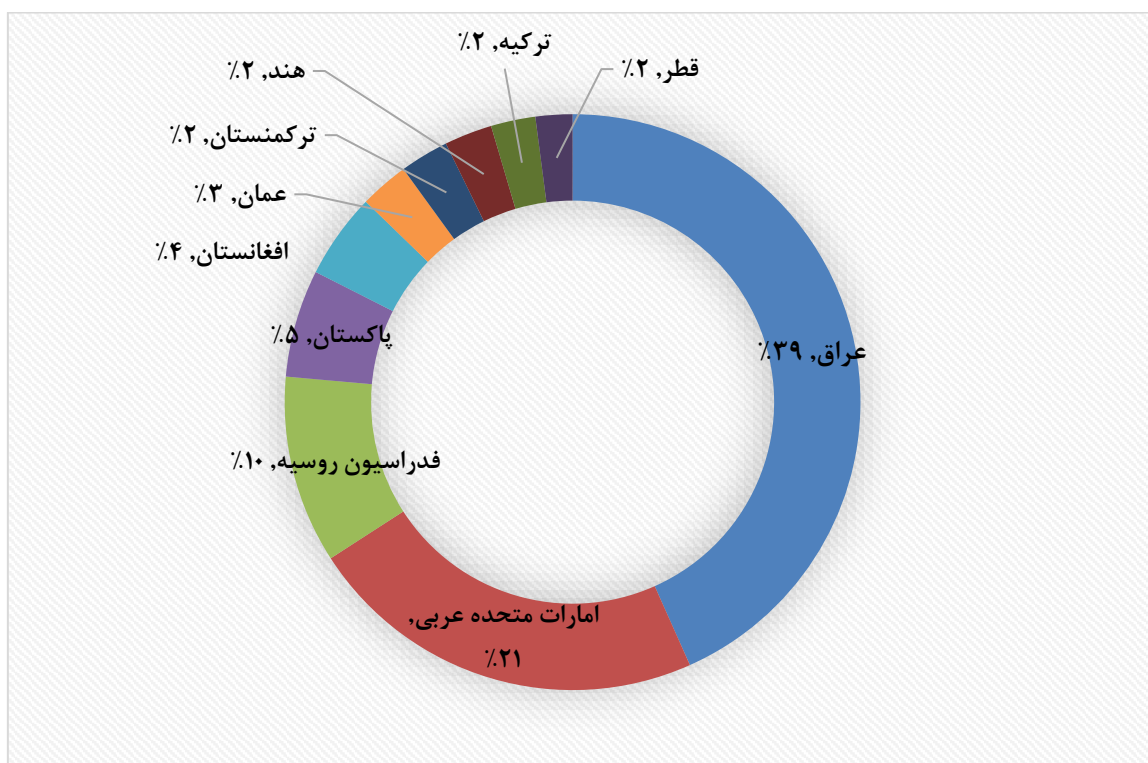
نه ماهه نخست ۱۴۰۴			نه ماهه نخست ۱۴۰۳			محصول
ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	
۷۳۵۲.۸	۷۱۴۹۷۹.۹	۹۷۲۳۹.۱	۹۱۰۷.۴	۱۱۰۴۴۷۸.۸	۱۲۱۲۷۲.۷	پسته و مغز پسته
۱۲۶۰.۸	۲۴۸۳۵۴.۸	۱۹۶۹۸۲.۳	۹۱۳.۹	۲۱۷۲۷۴.۶	۲۳۷۷۳۴.۵	خرما
۳۵۹.۵	۵۹۶۶۶.۵	۱۶۵۹۹۰.۵	۳۸۱.۵	۱۰۶۰۲۶.۸	۲۷۷۹۳۰.۳	مرکبات
۴۷۸.۳	۱۵۷۲۰۲.۰	۳۲۸۶۵۶.۷	۴۵۷.۸	۲۲۷۳۰۴.۳	۴۹۶۵۲۸.۳	سیب
۱۴۷۶.۵	۱۷۳۶۶۸.۷	۱۱۷۶۲۲.۹	۵۸۷.۷	۵۸۳۳۴.۹	۹۹۲۶۳.۹	کیوی تازه
۱۷۹۹.۳	۱۴۴۴۸۶.۱	۸۰۲۹۹.۴	۱۸۵۳.۳	۱۵۲۴۱۶.۶	۸۲۲۴۲.۳	انگور خشک کرده
۳۶۹.۸	۵۶۸۱۰.۴	۱۵۳۶۳۲.۳	۲۹۸.۴	۹۱۶۲۸.۵	۳۰۷۰۹۷.۲	سیب زمینی تازه
۳۵۱.۱	۸۵۱۴۱.۳	۲۴۲۴۸۷.۷	۴۶۳.۷	۱۱۹۸۰۲.۸	۲۵۸۳۷۹.۱	پیاز و موسیر تازه
۵۱۴.۴	۳۱۷۶۰۶.۰	۶۱۷۴۰۳.۹	۴۲۷.۲	۳۰۴۵۱۶.۶	۷۱۲۸۴۶.۴	گوجه فرنگی تازه
۲۳۵.۲	۳۶۹۰۰۶.۹	۱۵۶۸۸۴۲.۹	۲۲۶.۹	۳۲۰۲۳۶.۶	۱۴۱۱۲۱۲.۱	سایر سبزیجات تازه
۲۲۵۸.۴	۵۳۱۵.۰	۲۳۵۳.۵	۱۰۰۲.۲	۸۴۱۳.۹	۸۳۹۵.۳	سبزیجات خشک کرده
۲۹۲.۲	۲۰۲۴۵۱.۳	۶۹۲۸۴۵.۶	۲۶۹.۶	۲۰۵۰۹۴.۱	۷۶۰۸۴۰.۸	هندوانه و خربزه
۲۸۸.۳	۲۷۰۳۱.۶	۹۳۷۷۳.۴	۲۷۳.۳	۲۰۹۰۷.۷	۷۶۴۹۵.۱	خیار تازه
۱۰۴۴.۲	۲۰۲۱۶۴۸.۲	۱۹۳۶۰۴۱.۷	۹۹۵.۰	۲۳۹۵۴۸۹.۰	۲۴۰۷۵۹۰.۵	کل میوه
۱۱۵۱.۳	۲۷۵۶۰۳.۳	۲۳۹۳۹۲.۶	۹۰۱.۹	۲۸۶۲۸۷.۸	۳۱۷۴۲۸.۲	سایر میوه های تازه
۲۶۵۸.۹	۴۵۲۳۵.۴	۱۷۰۱۲.۵	۲۶۶۷.۱	۳۸۲۷۱.۱	۱۴۳۴۹.۵	میوه های خشک کرده
۶۹۸.۲	۱۲۶۷.۶	۱۸۱۵.۶	۷۹۲.۲	۶۴۵۱۹.۴	۸۱۴۴۰.۴	حبوبات
-	۰.۰	۰.۰	-	۰.۰	۰.۰	گندم
۱۴۶۹.۷	۳۵۴۹.۳	۲۴۱۵.۰	۱۰۶۹.۳	۱۲۵۱۵.۴	۱۱۷۰۴.۶	برنج
۵۳۵.۳	۳۵۰۴۵.۹	۶۵۴۶۶.۹	۵۲۹.۴	۲۱۳۰۳.۲	۴۰۲۳۸.۹	قندوشکر
۳۴۵۰.۷	۱۷۱.۵	۴۹.۷	۹۱۵.۵	۳۲۳۵.۸	۳۵۳۴.۳	روغن نباتی
۹۳۰۰۲۶.۱	۱۴۱۵۱۸.۳	۱۵۲.۲	۸۶۵۸۱۸.۰	۱۱۴۰۵۹.۴	۱۳۱.۷	زعفران**
۱۲۱۲.۴	۱۴۷۷۱.۴	۱۲۱۸۳.۴	۱۳۱۲.۰	۱۲۹۶۳.۶	۹۸۸۱.۲	چای
۶۷۶.۳	۱۹۰۷۷.۰	۲۸۲۰۷.۶	۹۶۴.۵	۱۶۲۸۹.۳	۱۶۸۸۸.۶	بذر و سایر اندامهای تکثیر شونده گیاهی
۹۹۶.۴	۱۴۴۹۹.۴	۱۴۵۵۲.۳	۹۱۰.۸	۱۵۲۰۵.۶	۱۶۶۹۴.۸	دانه گشنیز، زیره و رازیانه
۱۱۷۴.۵	۲۶۱۳۳.۳	۲۲۲۴۹.۸	۱۳۰۴.۲	۲۴۱۹۹.۵	۱۸۵۵۵.۳	انگوم ها (صمغ ها، رزین ها و سایر شیرها ها و عصاره نباتی)
۶۴۲۸۹۸.۶	۴۳۶۹.۱	۶.۸	۶۰۱۸۱۰.۱	۳۲۱۷.۳	۵.۳	خاویار
۱۶۹۴.۹	۱۹۳۱۶۲.۴	۱۱۳۹۶۷.۴	۱۷۳۱.۱	۱۹۲۳۱۴.۴	۱۱۱۰۹۲.۹	ماهی
۳۲۶۷.۴	۶۲۳۱۷.۳	۱۹۰۷۲.۵	۳۲۵۱.۷	۶۹۳۶۹.۵	۲۱۳۳۳.۱	میگو
۱۹۶۹.۶	۱۰۰۹۷.۲	۵۱۲۶.۶	۱۷۶۰.۵	۳۲۱۶.۰	۱۸۲۶.۷	حیوانات زنده
۶۹۹۰.۳	۳۱۱۵۵.۴	۴۴۵۶.۹	۹۰۶۵.۶	۳۴۴۸۰.۴	۳۸۰۳.۴	روده و بادکنک و شکمبه حیوانی
۱۵۱۵.۵	۹۵۰۶۷۷.۳	۶۲۷۲۸۳.۶	۱۵۰۳.۸	۸۰۸۳۹۱.۰	۵۲۷۵۶۲.۷	شیر و فرآورده های آن
۷۹۳.۷	۴۳۹۰۳۷۲.۰	۵۵۳۱۵۴۱.۷	۷۶۸.۸	۴۶۵۶۲۷۴.۹	۶۰۵۶۷۰۹.۷	مجموع

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

از منظر ارزش نیز محصولات شیر و فرآورده‌های آن (۲۲٪)، پسته و مغز پسته (۱۷٪)، سایر سبزیجات تازه (۹٪)، گوجه فرنگی تازه (۷٪)، سایر میوه‌های تازه (۶٪)، خرما (۶٪)، هندوانه و خربزه (۵٪)، ماهی (۴٪)، کیوی تازه (۴٪)، سیب (۴٪) و انگور خشک کرده (۳٪) و در مجموع با سهمی ۸۴ درصدی از کل ارزش صادرات ۱۰ محصول برتر صادراتی کشور در نه ماهه اول سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند.

ارزش واحد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی در دوره مورد بررسی در سال ۱۴۰۴ در حدود ۷۹۴ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش واحد ۷۶۸.۸ دلاری سال ۱۴۰۳ در حدود ۳.۲ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف زعفران با ارزش واحد ۹۳۰ هزار دلار به ازای هر تن، خاویار به ارزش واحد ۶۴۲.۸ هزار دلار به ازای هر تن، پسته و مغز آن با ۷.۳ هزار دلار، روده و بادکنک و شکمبه حیوانی با ارزش ۷ هزار دلار، روغن نباتی با ۳.۴ هزار دلار به ازای هر تن و میگو با ارزش ۳.۲ هزار دلار به ازای هر تن ارزشمندترین محصولات صادراتی بخش کشاورزی به حساب می‌آیند. مقایسه ارزش واحد ارزشمندترین محصولات صادراتی نسبت به نه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۳ حاکی از این است که قیمت زعفران (۷٪)، خاویار (۷٪) و روغن نباتی (۲۷۷٪) افزایش یافته است و در مقابل ارزش واحد پسته و مغز آن (۱۹٪) و روده و بادکنک و شکمبه حیوانی (۲۳٪) کاهش یافته است و قیمت محصول میگو نیز نسبت به سال گذشته تغییری نداشته است.

نمودار ۱- سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر مقدار در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

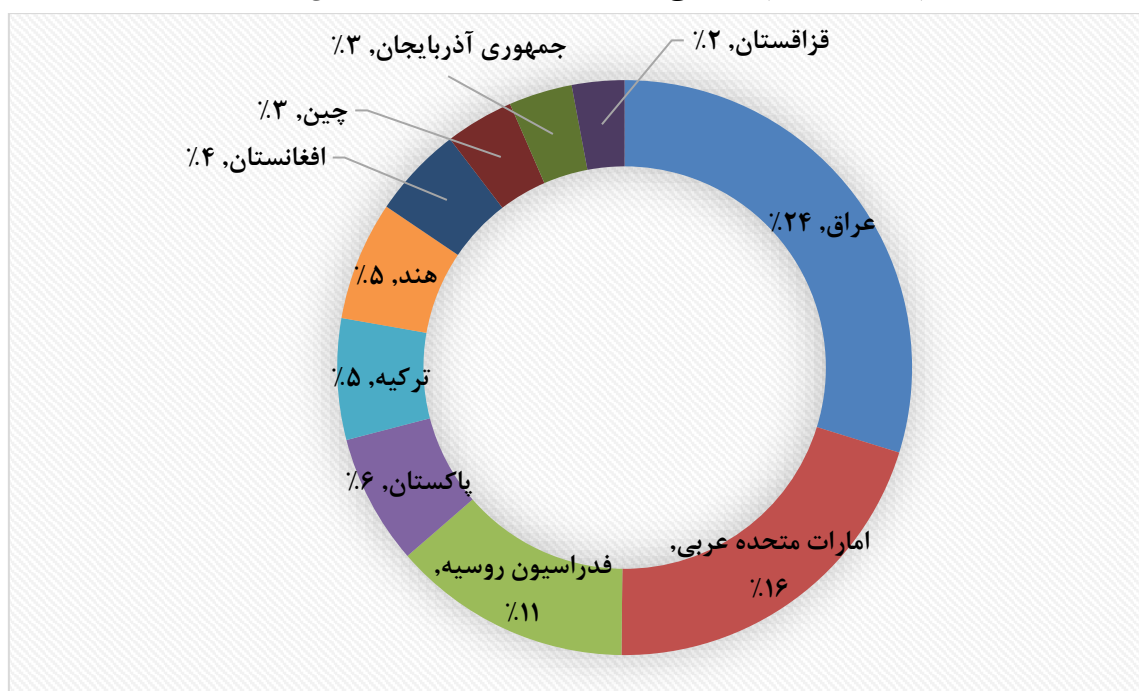
بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۳۹ درصدی از کل مقدار صادرات کالاهای کشاورزی مهمترین مقصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای امارات متحده عربی ۲۱٪، فدراسیون روسیه ۱۰٪، پاکستان ۵٪ و افغانستان ۴٪ در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند. و پس از آن نیز کشورهای

عمان، ترکمنستان، هند، ترکیه و قطر با سهمی بین سه تا دو درصد از مقدار صادرات کالاهای کشاورزی در رتبه ششم تا دهم قرار گرفته‌اند. مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از منظر مقدار در نمودار ۱ نمایش داده شده است.

نکته قابل توجه این است که تمامی کشورهای مقصد کالاهای صادراتی ایران از کشورهای همسایه (مرز زمینی و دریایی) هستند و تمامی کشورهای برتر مقصد صادراتی به استثنای کشور روسیه از جمله کشورهای آسیایی به حساب می‌آیند. به عبارتی، بازار صادرات محصولات کشاورزی ایران به طور عمده به کشورهای همسایه محدود شده است و در این بین کشورهای عراق و امارات متحده عربی سهم قابل توجهی را به خود اختصاص داده‌اند (نمودار ۱).

مهمترین مقاصد صادرات کالاهای کشاورزی ایران از نظر ارزش در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ در نمودار ۲ نمایش داده شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور عراق با سهم ۲۴ درصدی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن نیز کشور امارات متحده عربی (۱۶٪)، فدراسیون روسیه (۱۱٪)، پاکستان (۶٪) و ترکیه (۵٪) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. و پس از آن نیز کشورهای هند، افغانستان، چین، جمهوری آذربایجان و قزاقستان با سهمی بین ۵ تا ۳ درصد در رده ششم تا دهم مهمترین مقاصد صادراتی کالاهای کشاورزی از منظر ارزش به حساب می‌آیند. بر خلاف مقدار صادرات، تنوع کشورهای مقصد صادراتی از منظر ارزش متنوع‌تر می‌باشد و علاوه بر کشورهای همسایه کشورهایی نظیر هندوستان، چین و قزاقستان نیز سهمی از ارزش صادرات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند.

نمودار ۲. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات کشاورزی از نظر ارزش در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات، مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۲-۲- محصولات صنایع غذایی

مقدار صادرات محصولات صنایع غذایی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۱۰۰۴ میلیون تن بوده است که این مقدار نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۳ درصد افزایش یافته است. از منظر ارزش نیز صادرات محصولات گروه صنایع غذایی با افزایش ۳ درصدی از ۸۵۳ میلیون دلار در نه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۸۸۳ میلیون دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است. بررسی مهمترین کالاهای صادراتی صنایع غذایی از منظر مقدار نشان از این دارد که خوراک آماده دام و طیور با سهمی ۱۵ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن رب گوجه‌فرنگی (۱۲.۱٪)، انواع خمیرهای غذایی (۱۱.۶٪)، انواع آبمیوه و کمپوت (۱۰.۶٪)، بیسکویت و ویفر (۱۰٪)، شیرینی و شکلات بدون کاکائو (۶.۸٪)، سیب‌زمینی آماده یا محفوظ شده (۶.۴٪)، سایر سبزیجات محفوظ شده (۶٪)، مربا، ژله و مارمالاد (۴.۹٪) و آب معدنی و نوشابه (۳.۵٪) در رده‌های دوم تا دهم قرار گرفته‌اند.

از نظر ارزش صادرات محصول خوراک آماده دام و طیور، ارزش‌آوری بالغ بر ۱۲۹ میلیون دلاری در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ داشته و سهمی ۱۴.۷ درصدی از کل ارزش صادرات صنایع غذایی را به خود اختصاص داده است. پس از آن انواع آب میوه و کمپوت با ارزش صادرات ۸۲ میلیون دلار و سهم ۹.۳ درصدی، بیسکویت و ویفر با ارزش صادرات ۷۹ میلیون دلار و سهم ۹ درصدی، رب گوجه‌فرنگی با ارزش صادرات ۷۷ میلیون دلاری و سهم ۸.۷ درصدی و شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) با ارزش صادرات ۷۲ میلیون دلار (۸.۲٪) پنج محصول اصلی ارزش‌آور در گروه کالاهای صنایع غذایی محسوب می‌شوند. پس از این محصولات، انواع خمیرهای غذایی (۷.۴٪)، سیب‌زمینی‌های آماده و محفوظ شده (۶.۴٪)، سایر سبزیجات آماده یا محفوظ شده (۶.۳٪) مربا، ژله و مارمالاد (۵.۸٪)، و کاکائو و فراورده‌های آن (۴.۳٪) جز ده محصول ارزش‌آور تولیدات صنایع غذایی می‌باشد و در مجموع سهمی ۸۰ درصدی از کل ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی را خود اختصاص داده‌اند.

متوسط ارزش واحد کالاهای صادراتی صنایع غذایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۸۴۹.۳ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته رشدی ۰.۴ درصدی را به ثبت رسانده است. در میان محصولات صادراتی فراورده‌های غذایی برای تغذیه کودکان با ارزش واحد ۳۴۴۲.۱ دلار به ازای هر تن گرانترین محصول صادراتی صنایع غذایی محسوب می‌شود و پس از آن گروه سوسیس و انواع گوشت‌های کنسرو شده و انواع آدامس به ترتیب با ارزش واحد ۲۸۷۱ و ۲۷۴۶.۸ دلار در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند. از سوی دیگر گروه محصولی انواع شربت قند، آرد گندم و انواع سرکه خوراکی به ترتیب با ارزش واحد ۲۷۷.۶، ۴۲۴.۲ و ۵۱۸.۹ دلار به ازای هر تن کم ارزش‌ترین محصولات صادراتی گروه صنایع غذایی به حساب می‌آیند.

جدول ۵. صادرات محصولات صنایع غذایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

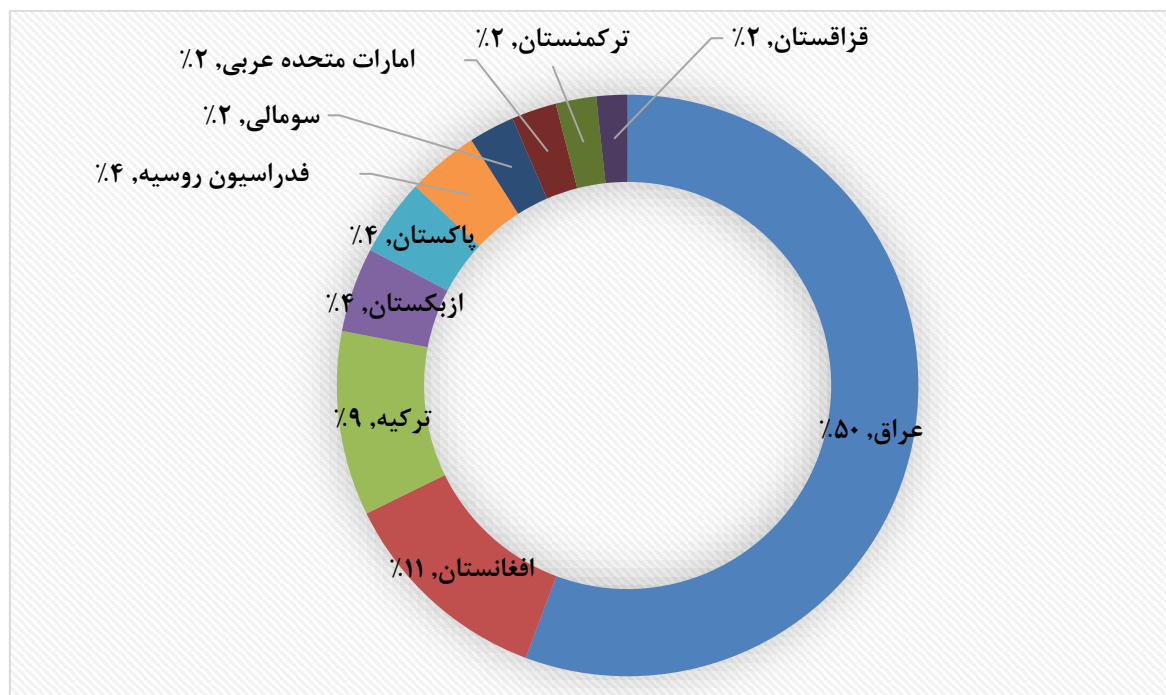
نه ماهه نخست ۱۴۰۴			نه ماهه نخست ۱۴۰۳			محصول
ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	
۸۸۹.۶	۵۵۵۸۰.۶	۶۲۴۷۴.۸	۹۱۰.۷	۴۶۴۷۰.۳	۵۱۰۲۸.۰	سایر سبزیجات آماده یا محفوظ شده
۱۹۳۷.۵	۳۸۲۰۷.۳	۱۹۷۱۹.۸	۲۵۵۱.۷	۵۰۸۸۵.۱	۱۹۹۴۱.۶	انواع مخمرهای غذایی
۸۳۳.۵	۱۲۹۷۵۸.۴	۱۵۵۶۸۶.۲	۸۴۰.۴	۷۷۵۷۰.۳	۹۲۳۰۶.۹	خوراک آماده دام و طیور و آبزیان
۱۲۸۰.۲	۵۹۹۰.۲	۴۶۷۹.۲	۱۴۳۴.۷	۹۰۶۶.۱	۶۳۱۹.۳	توتون و تنباکو و سیگار
۲۸۷۱.۴	۲۴۰۸۴.۷	۸۳۸۷.۷	۲۷۵۲.۳	۱۹۴۸۴.۷	۷۰۷۹.۴	انواع سوسیس، کنسرو گوشت و آبزیان و سایر فرآورده های حیوانی (بجز خاویار)
۲۷۷.۶	۶۱۴۰.۴	۲۲۱۱۹.۵	۲۷۳.۲	۴۴۴۲.۰	۱۶۲۵۶.۳	انواع شربت قند و ملاس ها
۲۷۴۶.۸	۴۶۷۴.۵	۱۷۰۱.۸	۲۶۳۴.۶	۴۵۹۲.۴	۱۷۴۳.۱	انواع آدامس
۵۴۰.۸	۶۵۳۴۹.۷	۱۲۰۸۴۷.۱	۵۴۱.۲	۶۶۸۵۴.۰	۱۲۳۵۳۵.۵	انواع خمیرهای غذایی
۷۶۴.۰	۵۸.۱	۷۶.۱	۷۸۵.۲	۷.۵	۹.۶	انواع نان (خشک، سوخاری و سایر)
۱۷۳۴.۶	۴۰۳۱.۳	۲۳۲۴.۰	۱۷۲۴.۵	۳۶۰۳.۵	۲۰۸۹.۶	سایر فرآورده های غلات
۳۴۴۲.۱	۷۲۹۲.۷	۲۱۱۸.۶	۴۱۹۴.۸	۷۹۲۶.۹	۱۸۸۹.۷	فرآورده های غذایی برای تغذیه کودکان
۹۱۷.۱	۱۶۵۶۰.۹	۱۸۰۵۸.۹	۸۹۳.۴	۱۵۳۷۳.۳	۱۷۲۰۷.۴	انواع سس
۷۸۱.۲	۴۷۵۵.۳	۶۰۸۷.۳	۷۸۴.۲	۲۰۵۳.۷	۲۶۱۸.۹	انواع الکل اتیلیک
۵۱۸.۹	۳۸۷۵.۳	۷۴۶۸.۹	۵۲۹.۲	۳۷۸۵.۲	۷۱۵۲.۲	انواع سرکه خوراکی
۲۵۱۱.۶	۴۵۳۸.۲	۱۸۰۶.۹	۲۲۱۱.۰	۳۳۵۸.۴	۱۵۱۹.۰	فرآورده های غذایی مرکب هموزنیزه شده
۸۴۱.۹	۵۶۳۸۴.۴	۶۶۹۷۰.۲	۸۲۲.۷	۵۸۹۰۹.۸	۷۱۶۰۲.۵	سیب زمینی آماده یا محفوظ شده
۱۰۲۰.۸	۷۲۰۳۳.۸	۷۰۵۶۶.۵	۱۰۰۹.۹	۷۴۶۴۰.۱	۷۳۹۰۵.۸	شیرینی و شکلات (بدون کاکائو) و سوهان
۱۹۷۴.۹	۳۸۳۰۱.۹	۱۹۳۹۴.۷	۲۰۶۸.۳	۳۳۲۷۴.۵	۱۶۰۸۷.۶	کاکائو و فرآورده های آن
۴۲۴.۲	۳۶.۵	۸۶.۰	۱۱۵۷.۳	۲.۵	۲.۲	آرد گندم
۷۶۲.۳	۷۹۲۴۴.۰	۱۰۳۹۴۷.۷	۷۷۳.۹	۷۹۳۹۱.۹	۱۰۲۵۸۳.۱	بیسکویت و ویفر
۶۱۳.۶	۷۷۲۲۰.۹	۱۲۵۸۵۵.۲	۵۶۴.۷	۹۳۴۵۵.۵	۱۶۵۴۹۰.۱	رب گوجه فرنگی
۷۴۲.۳	۸۲۰۴۵.۳	۱۱۰۵۲۳.۱	۷۲۱.۷	۸۷۶۶۱.۶	۱۲۱۴۶۱.۵	انواع آب میوه و کمپوت
۵۲۵.۷	۱۹۰۳۷.۵	۳۶۲۱۲.۴	۵۱۵.۳	۲۱۰۲۱.۸	۴۰۷۹۶.۶	آب معدنی و نوشابه
-	۰.۰	۰.۰	-	۰.۰	۰.۰	مالت
-	۰.۰	۰.۰	۹۱۸.۴	۱۱.۶	۱۲.۷	شراب و نوشیدنی های تخمیری الکلی
۱۷۱۹.۰	۳۶۱۲۸.۶	۲۱۰۱۷.۸	۱۷۱۶.۴	۴۰۴۶۴.۹	۲۳۵۷۶.۱	بستنی
۱۰۰۲.۴	۵۱۵۱۶.۸	۵۱۳۹۲.۸	۱۱۴۳.۲	۴۸۶۹۸.۱	۴۲۵۹۷.۴	مریبا، ژله، مارمالاد
۸۴۹.۳	۸۸۲۸۴۷.۳	۱۰۳۹۵۲۳.۲	۸۴۵.۶	۸۵۳۰۰۵.۸	۱۰۰۸۸۱۱.۹	مجموع صنایع غذایی

منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

مهمترین کشورهای مقصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ از منظر مقدار در نمودار ۳ نمایش داده شده‌اند. بر این اساس کشور عراق با سهم ۵۰ درصدی از مقدار صادرات صنایع غذایی نخستین مقصد صادرات این کالاها به حساب می‌آید و پس از آن به ترتیب کشورهای افغانستان با سهم ۱۱٪، ترکیه با سهم ۹٪، ازبکستان با سهم ۴٪ و پاکستان با سهم ۴٪ به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. مابقی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی در نه ماه نخست سال جاری سهمی کمتر از ۴ درصد را به خود اختصاص داده‌اند و

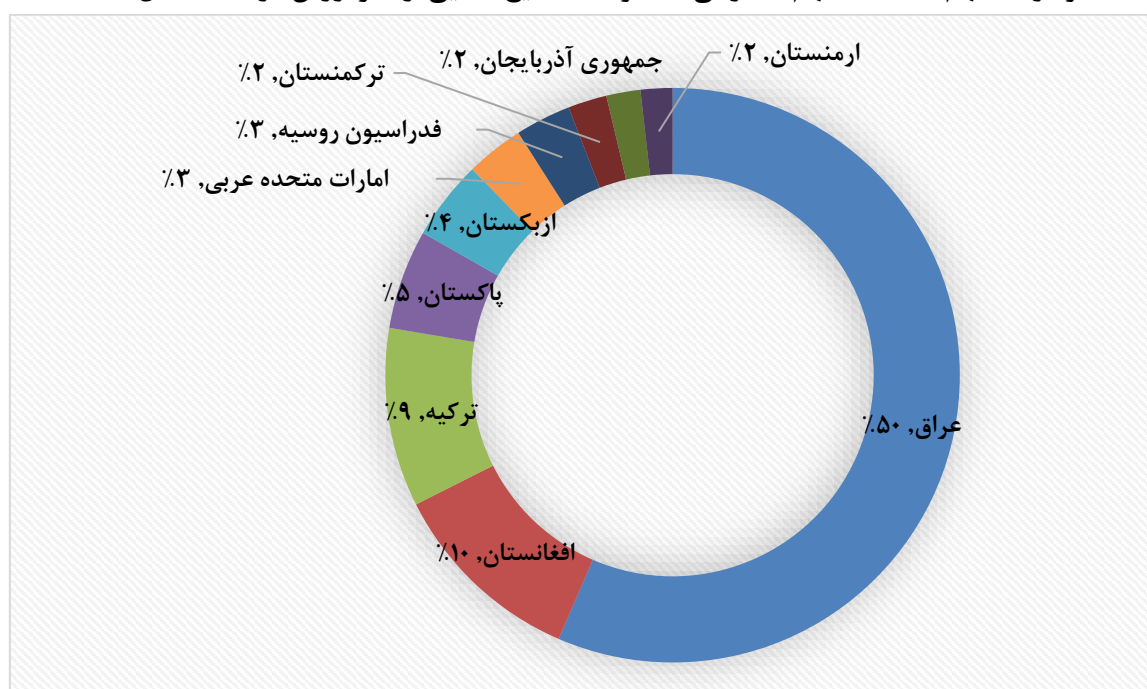
کشورهای روسیه، سومالی، امارات متحده عربی، ترکمنستان و قزاقستان در رتبه‌های ششم تا دهم قرار دارند. بررسی مقاصد صادراتی کالاهای صنایع غذایی نشان از این دارد که به استثنای کشور سومالی و قزاقستان سایر کشورهای مقصد از جمله کشورهای همسایه به حساب می‌آیند.

نمودار ۳. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر مقدار در نه ماه اول ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

نمودار ۴. سهم ده مقصد مهم صادراتی محصولات صنایع غذایی از نظر ارزش در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۴ ده کشور مقصد مهم صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور از منظر ارزش ارائه شده است. بر این اساس کشور عراق با سهم ۵۰ درصدی از ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی کشور مهمترین مقصد این گروه کالاها به حساب می‌آید و پس از آن کشورهای افغانستان، ترکیه، پاکستان و ازبکستان به ترتیب با سهمی ۱۰، ۹، ۵ و ۴ درصدی در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. سهم سایر کشورهای مقصد صادرات کالاهای صنایع غذایی کشور از جمله امارات متحده عربی، فدراسیون روسیه، ترکمنستان، جمهوری آذربایجان و امنستان به طور نسبی اندک بوده و سهمی کمتر از چهار درصد از ارزش صادرات را به خود اختصاص داده‌اند.

۳-۲- تمرکز صادرات

با توجه به اهمیت صادرات محصولات کشاورزی به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی دقیق لازم است این شاخص از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار گیرد تا تصویری روشن از جایگاه صادرات محصولات بخش کشاورزی ارائه شود. بر اساس پیشنهاد بانک جهانی یکی از ابزارهای بررسی عملکرد تجاری هر کشور و بخش‌های اقتصادی بررسی میزان تنوع محصول و بازار است. یکی از شاخص‌های مورد استفاده به این منظور، شاخص تمرکز صادرات می‌باشد که این شاخص را می‌توان از دو منظر میزان تمرکز بر گروه‌های کالایی صادراتی و همچنین میزان تمرکز بر بازارها محاسبه نمود. به منظور محاسبه این شاخص روش‌های مختلفی ارائه شده است که از آن جمله می‌توان به شاخص هرفیندال، شاخص هانا-کی، شاخص آنتروپی مرتبه اول و شاخص انحراف لگاریتمی اشاره کرد (خداداد کاشی و شهیکی تاش، ۱۳۸۴) که با توجه به فراوانی استفاده از شاخص هرفیندال در این گزارش نیز این شاخص برای بررسی تمرکز صادرات محصولات کشاورزی و صنایع غذایی و همچنین بررسی تمرکز مقاصد صادراتی محاسبه شده است. فرمول محاسبه شاخص تمرکز صادراتی به قرار زیر است:

$$H = \sum_{i=1}^N S_i^2$$

که در این رابطه S_i سهم هر گروه محصولی یا هر کشور از کل صادرات محصولات کشاورزی می‌باشد. مقدار این شاخص بین صفر و یک می‌باشد چنانچه عدد محاسبه شده برای این شاخص نزدیک به صفر باشد منعکس کننده صادرات همگن‌تر و یا مقاصد صادراتی متنوع‌تر است و در صورتی که عدد محاسبه شده برای این شاخص به یک نزدیک‌تر باشد بیانگر صادرات کشور در چند محصول یا در چند بازار متمرکز می‌باشد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

در جدول ۶ شاخص تمرکز صادرات محصولات کشاورزی برای دو گروه کالاهای صنایع غذایی بر مبنای کالاهای صادراتی هر گروه و همچنین مقاصد صادراتی برای نه ماه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ محاسبه شده است. در حوزه محصولات کشاورزی شاخص تمرکز برای محصولات صادراتی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ برابر ۰.۳۷۶ بوده و در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ به ۰.۳۱۵ رسیده است که این مسأله نشان دهنده رشد حدود ۱۶ درصدی تنوع محصولات صادراتی گروه کشاورزی است. شاخص تمرکز از منظر بازارهای صادراتی از ۰.۱۱۵ واحد در نه ماه نخست سال ۱۴۰۳ به ۰.۱۱۱ در نه ماه اول سال ۱۴۰۴ رسیده که نشان از افزایش تنوع مقاصد کالاهای صادراتی بخش کشاورزی دارد. به عبارت دیگر در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ تمرکز صادرات

محصولات کشاورزی و مقاصد صادراتی کاهش یافته است به عبارت دیگر میزان تنوع کالاها و مقاصد صادراتی محصولات کشاورزی افزایش یافته است.

در خصوص صادرات محصولات صنایع غذایی شاخص تمرکز برای نه ماه نخست سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۰.۰۷۳ و ۰.۰۷۷ بوده است که نشان از تمرکز بسیار اندک صادرات محصولات صنایع غذایی دارد به عبارت دیگر تعداد گروه‌های محصولی متنوعی در ارزش صادرات محصولات صنایع غذایی نقش ایفا می‌نمایند و این تنوع در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ با نرخ رشد منفی ۵ درصد کاهش یافته است. میزان شاخص تمرکز مقاصد صادراتی محصولات صنایع غذایی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۰.۲۷۴ بوده است و این شاخص برای مدت مشابه سال ۱۴۰۳ برابر ۰.۲۲۷ بوده که نشان از رشد منفی ۲۱ درصدی تمرکز بازارهای صادراتی محصولات صنایع غذایی دارد.

جدول ۶. شاخص تمرکز محصولات و مقاصد صادراتی

شاخص تمرکز صادرات			
شاخص	۱۴۰۳	۱۴۰۴	نتیجه
محصولات کشاورزی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۳۷۶	۰.۳۱۵	افزایش ۱۶ درصدی تنوع محصولات صادراتی
بر مبنای مقاصد	۰.۱۱۵	۰.۱۱۱	افزایش ۳ درصدی تنوع مقاصد
صنایع غذایی			
بر مبنای گروه محصول	۰.۰۷۳	۰.۰۷۷	کاهش ۵ درصدی تنوع محصولات
بر مبنای مقاصد	۰.۲۲۷	۰.۲۷۴	کاهش ۲۱ درصدی تنوع مقاصد
عدد شاخص به سمت یک نشان از تمرکز بر یک محصول یا مقصد			
شاخص به صفر نشان از تنوع محصول یا مقصد			

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۴-۲- صادرات نهاده‌ها

۴-۲-۱- آفتکش‌ها

میزان صادرات آفتکش‌ها شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، و گندزداها به تفکیک آماده و تکنیکال در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۲۲۳۸ و ۲۰۰ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۷ و ۵۰ درصد کاهش یافته است. ارزش صادرات آفتکش‌های آماده در این بازه زمانی برابر ۳.۲ میلیون دلار بوده و برای آفتکش‌های تکنیکال نیز برابر ۳۸۵ هزار دلار می‌باشد که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۲ و ۳۸ درصد کاهش را نشان می‌دهد. ارزش واحد هر تن آفتکش آماده در بازه زمانی نه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۴ برابر ۱۴۴۵ دلار بوده و این شاخص برای آفتکش‌های تکنیکال نیز در همین دوره برابر ۱۹۲۷ دلار به ازای هر تن محاسبه شده است. روند کاهشی مقدار و ارزش صادرات این محصول مشابه روند فصل‌های گذشته در سال ۱۴۰۴ بوده است و به نظر می‌رسد این روند ناشی از کاهش صادرات به برخی از مقاصد صادراتی باشد.

۲-۴-۲- کودها

بررسی صادرات کود به تفکیک کودهای حیوانی و گیاهی و کودهای شیمیایی نشان از افزایش میزان صادرات کودهای پتاسه و NPK دارد و در مقابل صادرات کودهای حیوانی، ازته، فسفات و میکرو کاهش یافته است. مقدار صادرات کودهای حیوانی یا گیاهی در نه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۱۸۵۸ تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته کاهش ۸۳ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش صادرات و ارزش واحد این محصول نیز به ترتیب برابر ۲۹۰ هزار دلار و ۱۵۶ دلار به ازای هر تن می‌باشد که نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۳۴ درصد کاهش و ۲۹۱ درصد افزایش یافته است. میزان صادرات کودهای شیمیایی در مجموع روندی کاهشی داشته و از ۴۴ میلیون تن در نه ماهه ابتدای سال ۱۴۰۳ به ۳۸ میلیون تن در دوره مشابه سال جاری رسیده که نشان از کاهش ۱۴ درصدی مقدار صادرات این محصول دارد همچنین ارزش صادرات در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۱۰۴۴ میلیارد دلار بوده که نشان از افزایش ۸ درصدی ارزش صادرات این گروه محصولی دارد. در مقابل ارزش واحد صادرات از ۲۹۷ دلار در نه ماهه اول سال ۱۴۰۳ به ۳۷۲ دلار به ازای هر تن در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است که نشان دهنده رشد ۲۵ درصدی ارزش واحد این محصولات است.

بررسی ترکیب صادراتی کودهای شیمیایی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ نشان دهنده این موضوع است که کود ازته با صادرات ۳۸ میلیون تنی و با ارزش ۱۰۴۲ میلیارد دلار بیشترین سهم را از صادرات کودهای شیمیایی به خود اختصاص داده است هرچند میزان صادرات آن نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۴ درصد کاهش یافته است. ارزش واحد هر تن کود ازته صادراتی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۳۷۲ دلار به ازای هر تن می‌باشد که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۵ درصد بیشتر است. در این بازه زمانی میزان صادرات کود فسفات صفر بوده و صادرات کودهای پتاسه، NPK و میکرو نیز به ترتیب برابر ۱۲۲۰، ۱۱۹۰۹ و ۸۰۷ تن بوده است. به این ترتیب سهم محصولات مذکور از صادرات کود شیمیایی کشور بسیار محدود و ناچیز می‌باشد. ارزش صادرات کودهای پتاسه، NPK و میکرو نیز به ترتیب برابر ۴۵۷، ۱۸۰۹ و ۱۴ هزار دلار می‌باشد که دو گروه کودهای پتاسه و NPK نسبت به مدت مشابه سال گذشته شاهد رشد ۱۰۵ و ۶۸۶ درصدی در ارزش صادرات بوده‌اند اما ارزش صادرات کودهای میکرو نسبت به سال گذشته ۸۷ درصد کاهش یافته است. از منظر ارزش واحد کالاهای صادراتی نیز کود میکرو با ارزش واحد ۱۵۸۸ دلار به ازای هر تن در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن کودهای پتاسه، ازته و NPK به ترتیب با ارزش واحد ۳۷۴، ۳۷۳ و ۱۵۲ در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۲-۴-۳- بذور

میزان صادرات بذور و اندام رویشی از کشور در نه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۲۶۰۹ هزار تن بوده در حالیکه مقدار صادرات این محصولات در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ برابر ۱۵۰۸ هزار تن می‌باشد که نشان از رشد ۷۰ درصدی صادرات این محصولات دارد. ارزش صادرات بذور و اندام رویشی در نه ماه ابتدایی سال جاری برابر ۱۵۰۳ میلیون دلار می‌باشد که نسبت به ارزش صادرات ۱۳۰۳ میلیون دلاری در مدت مشابه سال گذشته ۱۵ درصد افزایش یافته این در حالی است که قیمت واحد محصول صادراتی از ۸۴۴ دلار به ازای هر تن در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ به ۵۶۹ دلار به ازای هر تن در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده که بیانگر کاهش ۳۳ درصدی ارزش واحد صادرات است.

۴-۴-۲- ماشین‌ها و ادوات کشاورزی

در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ میزان صادرات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کاشت برابر ۱۸.۶ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهش ۱۶ درصدی بوده است همچنین ارزش صادرات این گروه محصولات در نه ماهه سال ۱۴۰۴ برابر ۵۴.۷ میلیون دلار بوده که نسبت به رقم ۷۵ میلیون دلاری در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ کاهش ۲۷ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت صادراتی نیز از ۳۳۸۹ دلار به ازای هر تن در سال گذشته به ۲۹۴۳ دلار به ازای هر تن در ابتدای سال جاری رسیده است که نشان دهنده کاهش ۱۳ درصدی ارزش واحد محصولات صادراتی است.

۴-۴-۵- واکسن و دارو

میزان صادرات واکسن و داروهای مربوط به دام در نه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۱۱۸ تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۴۷ درصد افزایش یافته است. همچنین ارزش صادرات این محصولات در این بازه زمانی برابر ۶۹۹ هزار دلار بوده که نسبت به ارزش حدود ۶۲۴ هزار دلاری مدت مشابه سال گذشته نشان دهنده افزایش ۱۲ درصدی می‌باشد. ارزش واحد هر تن واکسن و داروی صادراتی نیز در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۵۸۷۵ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش واحد ۷۷۴۴ دلاری به ازای هر تن ۲۴ درصد کاهش یافته است.

۳- واردات محصولات کشاورزی

۳-۱- محصولات کشاورزی

مقدار و ارزش واردات محصولات کشاورزی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۲۰.۳ میلیون تن و ۱۱ میلیارد دلار بوده است مقدار این متغیرها در مدت مشابه سال گذشته به ترتیب برابر ۱۷.۹ میلیون تن و ۱۰.۳ میلیارد دلار بوده است که با توجه به این اعداد میزان واردات در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۳ درصد افزایش یافته است و ارزش واردات محصولات کشاورزی نیز ۶ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات وارداتی محصول ذرت با سهم ۴۰ درصدی از کل مقدار واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن جو ۱۴٪، گندم ۱۱٪، دانه سویا ۹٪، کنجاله ۷٪ از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات نیز روغن نباتی، برنج، انواع میوه، قند و شکر و حبوبات به ترتیب با سهمی بین ۷ تا یک درصد از کل مقدار واردات در رده‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند. ذکر این نکته ضروری است که هدف از واردات دانه سویا تأمین روغن نباتی کشور می‌باشد در واقع واردات دانه سویا از سویی نیاز به روغن را تأمین و کنجاله حاصل از آن نیز بخشی از نیاز کشور به غذایی دام را تأمین می‌نماید.

بررسی میزان واردات از منظر ارزش حاکی از این است که محصول ذرت با سهمی ۲۳ درصدی از کل ارزش واردات در رده نخست قرار گرفته است و پس از آن روغن نباتی ۱۸٪، برنج ۱۱٪، دانه سویا ۸٪ و جو ۷٪ در رده‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از این محصولات گندم، کنجاله، انواع میوه، قند و شکر و گوشت قرمز به ترتیب با سهمی بین ۷ تا سه درصد از ارزش صادرات محصولات کشاورزی در رده پنجم تا دهم قرار دارند.

جدول ۷. واردات کالاهای کشاورزی در نه ماه نخست سال ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

نه ماهه نخست ۱۴۰۴			نه ماهه نخست ۱۴۰۳			محصولات خام
ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	
۳۵۵.۴	۷۷۶۳۱۸.۷	۲۱۸۴۳۹۷.۹	۳۱۲.۷	۲۵۰۶۱۵.۴	۸۰۱۴۴۶.۹	گندم
۳۱۰.۵	۲۵۰۱۴۵۳.۷	۸۰۵۵۷۶۲.۲	۲۹۶.۸	۲۱۴۳۵۹۳.۳	۷۲۲۳۲۲۴.۸	ذرت
۱۰۶۹.۵	۱۱۹۸۸۵۲.۶	۱۱۲۰۹۴۱.۶	۱۱۱۸.۱	۸۰۸۳۶۸.۷	۷۲۲۹۹۶.۹	برنج
۲۸۱.۲	۷۹۶۴۶۶.۲	۲۸۳۱۸۸۲.۸	۲۲۷.۹	۴۰۲۲۲۵.۹	۱۷۶۴۸۳۶.۹	جو
۶۱۲.۳	۳۱۴۹۲۷.۲	۵۱۴۳۲۴.۷	۶۴۱.۷	۶۴۲۳۰۴.۱	۱۰۰۰۹۱۶.۷	قند و شکر
۵۲۳.۲	۹۲۴۶۴۳.۶	۱۷۶۷۳۷۹.۹	۵۹۵.۴	۱۰۱۰۷۲۶.۵	۱۶۹۷۴۴۱.۸	دانه سویا
-	۰.۰	۰.۰	۵۶۳.۹	۵۷۱.۷	۱۰۱۳.۸	دانه کلزا
۱۷۶۲.۱	۴۲۷۵۶.۰	۲۴۲۶۴.۴	۱۶۶۲.۱	۱۱۰۶۳۱.۶	۶۶۵۵۷.۱	دانه آفتابگردان
۱۴۳۳.۷	۱۹۵۹۶۹۲.۴	۱۳۶۶۸۹۵.۵	۱۰۳۰.۲	۹۳۵۷۵۴.۰	۹۰۸۳۱۲.۳	روغن نباتی
۴۵۹.۸	۶۷۶۵۵۴.۳	۱۴۷۱۴۶۰.۸	۵۷۶.۹	۱۵۸۴۴۷۸.۲	۲۷۴۶۵۸۱.۸	کنجاله
۱۲۹۸.۷	۲۴۶۱۹۶.۲	۱۸۹۵۶۴.۸	۱۴۰۲.۴	۲۰۵۲۷۹.۲	۱۴۶۳۸۱.۷	حبوبات
۷۰۲.۷	۳۷۵۹۷۲.۲	۵۳۵۰۵۵.۰	۶۶۲.۵	۲۴۶۰۵۳.۵	۳۷۱۳۹۹.۸	انواع میوه
۲۱۹۵.۳	۱۶۸۳۴۲.۲	۷۶۶۸۴.۶	۲۲۹۷.۱	۱۵۲۵۵۴.۳	۶۶۴۱۲.۰	پنبه
۵۴۷۶.۰	۲۹۵۲۹۷.۷	۵۳۹۲۶.۱	۵۷۲۷.۰	۱۰۹۳۸۳۶.۸	۱۹۰۹۹۶.۰	گوشت قرمز
۲۶۲۳.۱	۳۱۵۳۰.۰	۱۲۰۲۰.۲	۲۲۲۲.۱	۱۵۹۱۳۸.۷	۷۱۶۱۴.۸	گوشت سفید (ماهی، مرغ، میگو)
۵۷۹۱.۷	۲۵۹۸۶۶.۲	۴۴۸۶۸.۶	۴۹۲۱.۶	۱۸۷۹۸۱.۵	۳۸۱۹۵.۵	چای
-	۰.۰	۰.۰	۹۱۳۲.۹	۱۶۵.۶	۱۸.۱	کره
۴۲۵۵۲.۴	۱۳۱۲۵۷.۵	۳۰۸۴.۶	۳۳۶۷۹.۱	۱۲۲۳۴۰.۰	۳۶۳۲.۵	بذر و سایر اندامه‌های تکثیر شونده گیاهی
۲۵۴۴.۰	۱۹۸۹۹.۹	۵۶۱۵.۱	۳۸۵۹.۰	۳۷۲۷۵.۶	۹۶۵۹.۵	حیوانات زنده
۵۱۱۹.۴	۱۳۸۵۵۲.۹	۲۷۰۶۴.۲	۴۱۰۹.۸	۱۵۲۹۵۹.۹	۳۷۲۱۸.۴	قهوه
۲۶۹۰.۴	۸۱۸۱۳.۸	۳۰۴۰۹.۶	۲۲۴۴.۸	۷۲۰۱۹.۵	۳۲۰۸۲.۳	ادویه جات
۵۳۸.۵	۱۰۹۴۰۳۹۳.۲	۲۰۳۱۵۶۰۲.۵	۵۷۶.۴	۱۰۳۱۸۸۶۴.۳	۱۷۹۰۰۹۳۹.۸	مجموع

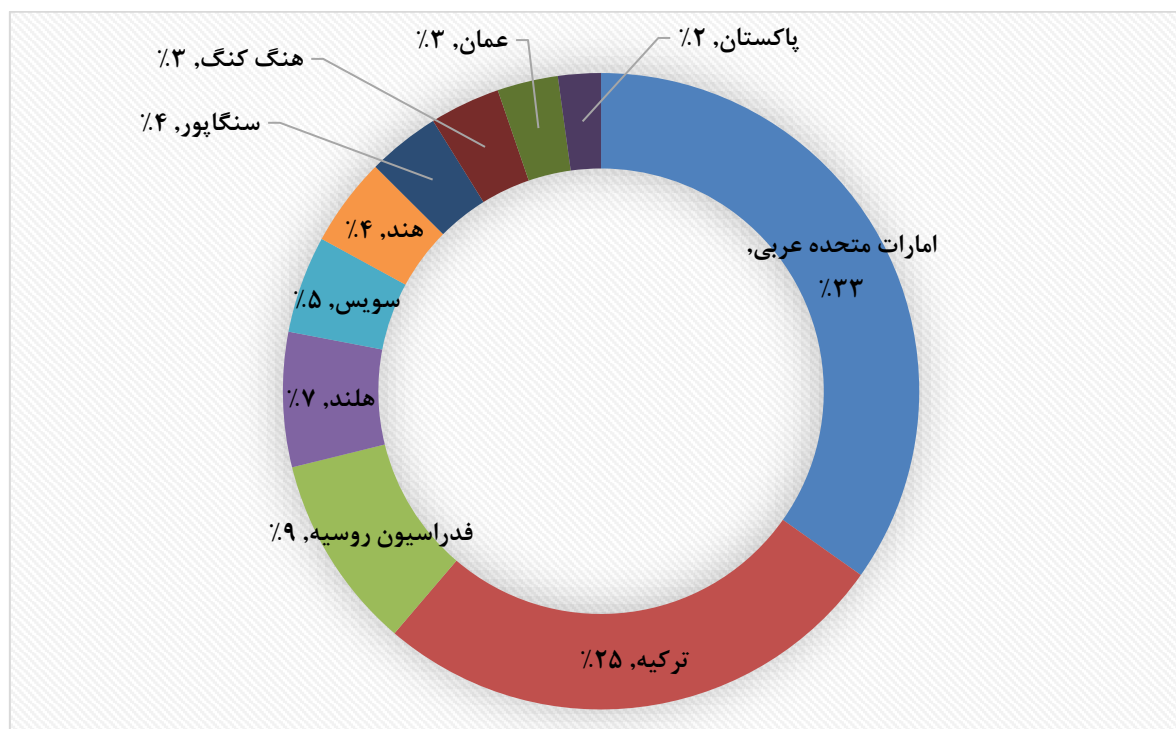
منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

ارزش واحد کالاهای وارداتی بخش کشاورزی در ۹ ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۵۳۹ دلار به ازای هر تن می‌باشد. در بین کالاهای وارداتی ارزشمندترین گروه از کالاهای وارداتی بذر و سایر اندام‌های رویشی بوده که ارزش هر واحد از این محصول وارداتی در هر تن در حدود ۴۲.۵ هزار دلار بوده است. پس از آن نیز چای با ارزش ۵.۸ هزار دلار به ازای هر تن در رده دوم قرار گرفته، پس از آن نیز گوشت قرمز با ارزش واحد ۵.۷ هزار دلار، قهوه ۵.۱ هزار دلار هزار دلار و حیوانات زنده ۳.۵ هزار دلار به ازای هر تن به ترتیب در رده‌های سوم تا پنجم ارزشمندترین محصولات وارداتی قرار دارند در مقابل محصولات گروه غلات از جمله جو ۲۸۱ دلار، ذرت ۳۱۰ دلار، گندم ۳۵۵ دلار، کنجاله ۴۵۹ دلار و دانه سویا ۵۲۳ دلار بر تن به ترتیب کم ارزش‌ترین محصولات کشاورزی وارداتی به کشور محسوب می‌شوند.

در نمودار ۵ مهمترین مبادی وارداتی **کالاهای کشاورزی** از منظر مقدار ارائه شده است. بر این اساس کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۳ درصدی از کل واردات محصولات کشاورزی مهمترین مبداء واردات محصولات کشاورزی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ بوده است. پس از امارات متحده عربی کشورهای ترکیه ۲۵٪، فدراسیون روسیه ۹٪، هلند ۷٪ و سوئیس ۵٪ از کل واردات محصولات کشاورزی به ترتیب در رتبه‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی قرار دارند. علاوه بر مبادی فوق بخش کوچکتری از نیازهای کشور به محصولات خام کشاورزی از

کشورهای هندوستان، سنگاپور، هنگ کنگ، عمان و پاکستان وارد می‌شوند که سهم هر یک از این کشورها از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی ایران در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ بین ۴ تا دو درصد می‌باشد در واقع کشورهای مذکور ده کشور بزرگ تامین کننده محصولات خام کشاورزی ایران هستند و در مجموع سهمی ۹۵ درصدی از کل مقدار واردات محصولات کشاورزی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. لازم به ذکر است که مقایسه سهم کشورها در سه و ۹ ماهه نخست سال جاری حاکی از این است که به تدریج سهم کشورهای ترکیه و روسیه از واردات کالاهای کشاورزی افزایش یافته و در مقابل سهم سایر کشور از جمله امارات متحده عربی، و هلند کاهش یافته است.

نمودار ۵. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر مقدار در نه ماهه سال ۱۴۰۴

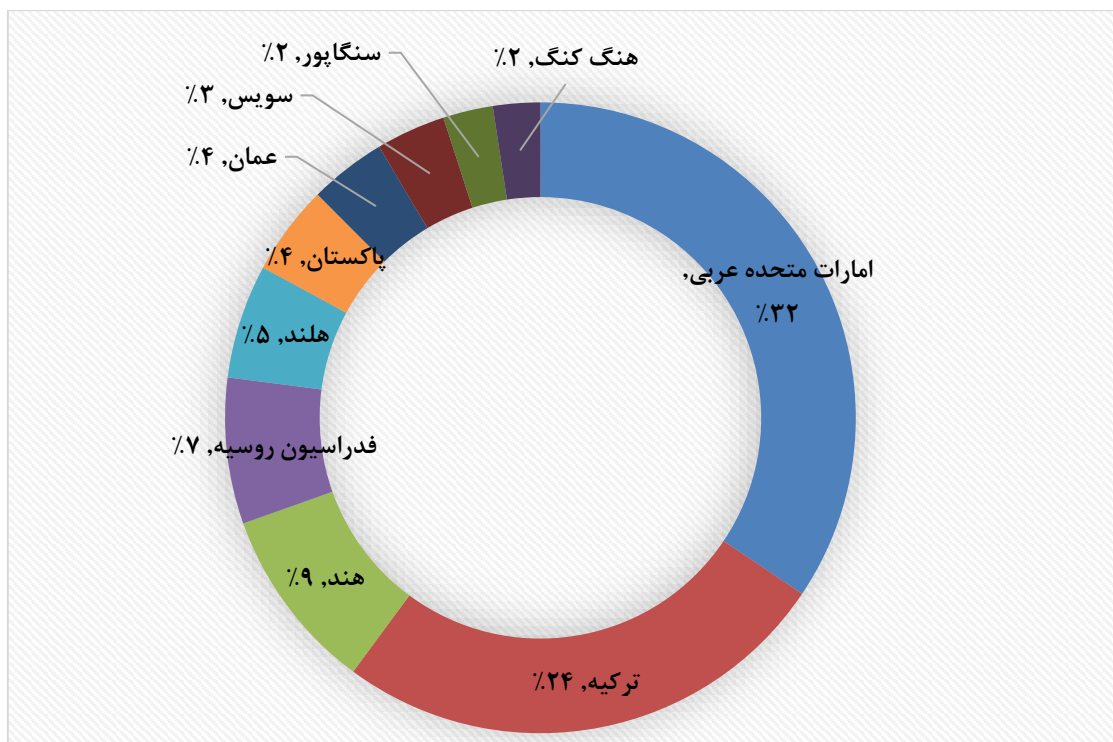

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهمی ۳۲ درصدی از کل ارزش واردات محصولات کشاورزی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ در رده نخست قرار گرفته است. پس از این کشور، کشورهای ترکیه، هندوستان، فدراسیون روسیه و هلند به ترتیب با سهمی ۲۴، ۹، ۷ و ۵ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم قرار دارند. پس از کشورهای مذکور، کشورهای پاکستان، عمان، سوئیس، سنگاپور و هنگ کنگ سهم بسیار کمتری از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران را به خود اختصاص داده‌اند به طوری که سهم این کشورها بین چهار تا دو درصد بوده است. در مجموع سهم کشورهای مذکور از ارزش واردات محصولات کشاورزی ایران در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۹۲ درصد بوده است. مقایسه سهم کشورها از ارزش واردات در شش ماهه و نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ نیز حاکی از این است که به تدریج سهم کشورهای امارات تقریباً ثابت باقی مانده است و سهم کشور ترکیه روندی افزایشی داشته

از سوی دیگر سهم کشورهای هندوستان، هند، پاکستان و روسیه در حدود یک درصد کاهش یافته است. در نمودار ۶ مهمترین مبادی واردات کالاهای کشاورزی ایران از منظر سهم در ارزش واردات مورد ارزیابی قرار گرفته است.

نمودار ۶. ده مبداء مهم واردات کالاهای کشاورزی از منظر ارزش در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران علاوه بر نکات پیش گفته شده مقایسه سهم کشورهای مبادی وارداتی از منظر مقدار و ارزش نشان از این مساله دارد که به غیر از کشورهای امارات متحده عربی و ترکیه که هم از نظر مقدار و هم از نظر ارزش در رده‌های اول و دوم قرار دارند جایگاه سایر کشورهای دارای تفاوت‌هایی می‌باشد به عنوان مثال کشور هندوستان از نظر سهم از کل مقدار واردات در جایگاه ششم قرار دارد اما از نظر ارزش در بین مبادی اصلی وارداتی در رده سوم قرار گرفته است که این مساله می‌تواند نشان دهنده ارزش واحد بالاتر کالاهای وارد شده از هندوستان باشد. همچنین کشور روسیه از نظر مقدار در جایگاه سوم قرار دارد اما از منظر سهم در ارزش واردات در رده چهارم قرار گرفته است.

۲-۳- محصولات صنایع غذایی

مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۱۰۷ هزار تن بوده که نسبت به مقدار ۱۳۱ هزار تن در دوره مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهش ۱۸ درصدی بوده است. ارزش واردات محصولات صنایع غذایی نیز در از ابتدای سال ۱۴۰۴ تا پایان آذر ماه برابر ۶۹۴ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۶۸۳ میلیون دلاری واردات در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد افزایش ۲ درصدی بوده است. در میان محصولات صنایع غذایی وارداتی گروه توتون، سیگار و انواع تنباکو با واردات ۲۹.۳ هزار تن و سهم ۲۷ درصدی در رتبه نخست قرار دارد و پس از آن گروه فرآورده‌ها از میوه و سبزیجات با مقدار واردات ۱۵.۲ هزار تن و سهم ۲۲ درصدی در رده دوم قرار گرفته است. کاکائو و فرآورده‌های آن با مقدار واردات ۲۱.۷ هزار تن و سهم ۲۰ درصدی، کاکائو و فرآورده‌های آن با واردات ۱۷ هزار تن و سهم ۱۶ درصدی، سایر فرآورده‌ها و مکمل‌ها و مواد افزودنی با مقدار واردات ۱۵.۵ هزار تن و سهم ۱۵ درصدی از کل

واردات صنایع غذایی در رتبه‌های دوم تا چهارم قرار گرفته‌اند همچنین گروه سایر قندها و ملاس‌ها به ترتیب با مقدار واردات ۱۲.۴ هزار تن و سهمی معادل ۱۲ درصد از کل واردات در رده پنجم مهمترین محصولات وارداتی قرار دارند. از منظر ارزش واردات گروه توتون، سیگار و انواع تنباکو با ارزش واردات ۲۵۲ میلیون دلار و سهم ۳۶ درصدی در رده نخست مهمترین محصولات وارداتی صنایع غذایی قرار دارد و پس از آن نیز کاکائو و فرآورده‌های آن با ارزش ۱۵۵ میلیون دلار و سهم ۲۲ درصدی، سایر فرآورده‌ها، مکمل‌ها و افزودنی‌های غذایی با ارزش واردات ۱۱۷ میلیون دلار و سهم ۱۷ درصدی، شیر خشک با ارزش واردات ۷۱.۶ میلیون دلار و سهم ۱۰ درصدی و در نهایت فرآورده‌های حاصل از میوه و سبزیجات با ارزش واردات ۴۰.۴ میلیون دلار و سهم ۶ درصدی از ارزش در رده‌های دوم تا پنجم مهمترین محصولات وارداتی صنایع غذایی قرار دارند. از سوی دیگر خوراک آماده دام و طیور، سایر قندها و ملاس‌ها و سبوس با سهم کمتر از ۵ درصد از ارزش واردات محصولات صنایع غذایی کم اهمیت‌ترین محصولات وارداتی می‌باشند.

جدول ۸. واردات محصولات صنایع غذایی در نه ماهه ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴

نه ماهه نخست ۱۴۰۴			نه ماهه نخست ۱۴۰۳			محصولات خام
ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	ارزش واحد (دلار بر تن)	ارزش (هزار دلار)	مقدار (تن)	
۱۵۶۸۲.۷۷	۷۱۶۵۰.۰۸	۴۵۶۸.۷۱	۱۰۰۶۵.۴۶	۵۶۵۸۷.۴۲	۵۶۲۱.۹۴	شیر خشک
۲۲۶۰.۲۴	۲۷۹۷۷.۴۵	۱۲۳۷۸.۰۹	۲۱۶۳.۹۰	۳۰۲۹۷.۰۸	۱۴۰۰.۱۳	سایر قندها و ملاس‌ها
۱۸۶۳.۱۱	۴۰۴۵۵.۴۶	۲۱۷۱۳.۹۶	۱۶۳۳.۵۷	۴۹۵۵۲.۱۶	۳۰۳۳۳.۶۸	فرآورده‌ها از میوه‌ها و سبزیجات
۴۸۳.۱۰	۴۲۲.۲۳	۸۷۴.۰۰	۶۹۱.۳۹	۵۳.۲۴	۷۷.۰۰	سبوس
۹۱۱۰.۹۱	۱۵۵۲۰۴.۷۵	۱۷۰۳۵.۰۴	۵۶۶۳.۱۹	۱۰۳۰۷۹.۶۷	۱۸۲۰۱.۶۸	کاکائو و فرآورده‌های آن
۸۶۰۲.۱۶	۲۵۲۰۳۱.۱۳	۲۹۲۹۸.۶۰	۸۶۱۳.۱۸	۲۵۶۱۶۴.۵۵	۲۹۷۴۰.۹۹	توتون، سیگار و انواع تنباکو
۷۵۴۷.۱۷	۱۱۷۴۸۶.۴۲	۱۵۵۶۶.۹۶	۵۹۴۱.۴۴	۱۶۵۹۲۳.۰۶	۲۷۹۲۶.۳۸	سایر فرآورده‌ها، مکمل‌ها و افزودنی‌های غذایی
۴۹۸۶.۹۹	۲۸۷۸۶.۸۰	۵۷۷۲.۳۸	۴۴۵۳.۷۵	۲۱۷۰۵.۳۲	۴۸۷۳.۴۹	خوراک آماده دام و طیور و آبزیان و افزودنی‌های آن
۶۴۷۳.۵۵	۶۹۴۰۱۴.۳۱	۱۰۷۲۰۷.۷۴	۵۲۲۵.۴۳	۶۸۳۳۶۲.۴۹	۱۳۰۷۷۶.۳۰	مجموع

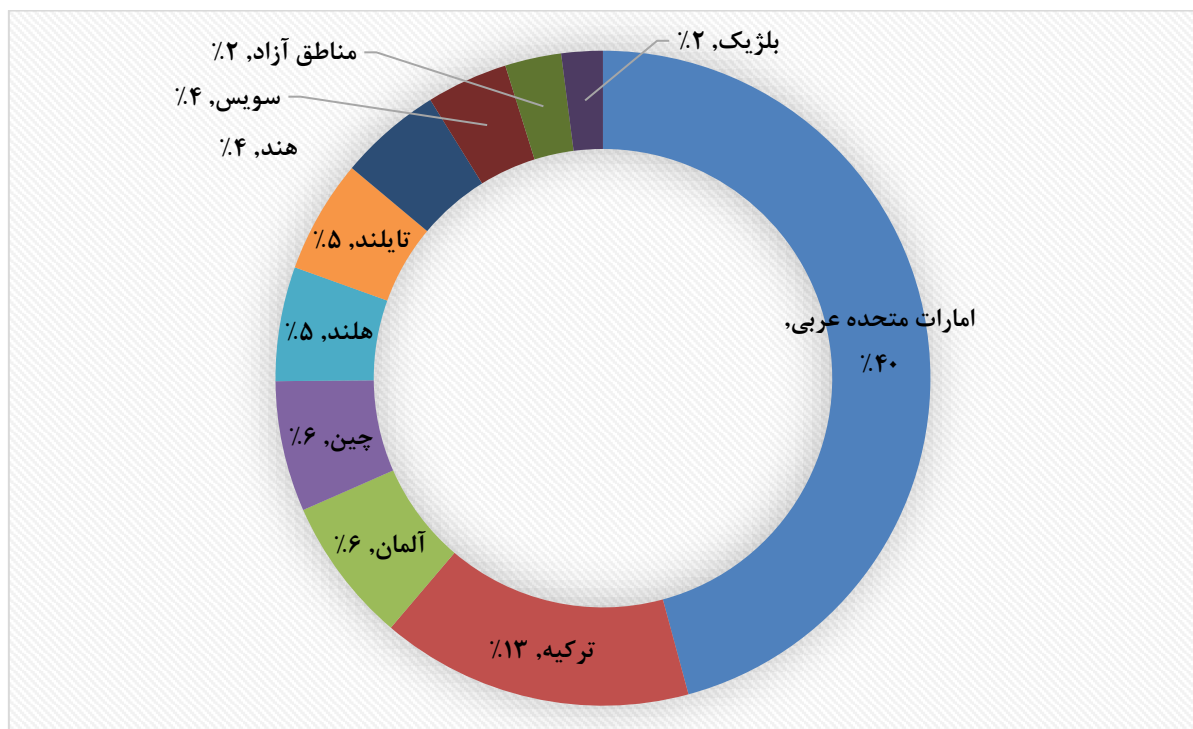
منبع: گمرک جمهوری اسلامی ایران

بررسی ارزش واحد کالاهای صنایع غذایی وارداتی حاکی از این است که ارزش هر واحد کالاهای این گروه در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۶۴۷۳ دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۴ درصد افزایش یافته است. در میان محصولات مختلف وارداتی شیر خشک با ارزش واحد ۱۵.۶ هزار دلار به ازای هر تن در رده نخست قرار گرفته و پس از آن کاکائو و فرآورده‌های آن، توتون، سیگار و انواع تنباکو، سایر فرآورده‌ها و مکمل‌های و افزودنی‌های غذایی و خوراک آماده دام و طیور هر یک به ارزش واحد ۹.۱، ۸.۶، ۷.۵ و ۵ هزار دلار به ازای هر تن در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار دارند.

در نمودار ۷ مهمترین مبادی واردات کالاهای گروه صنایع غذایی و سهم هر یک از مبادی از کل حجم واردات نمایش داده شده است. بر اساس بررسی و محاسبات صورت گرفته در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ کشور امارات متحده عربی با سهم ۴۰ درصدی از کل مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در رتبه نخست قرار گرفته است و پس از آن کشورهای ترکیه، آلمان، چین و هلند به ترتیب با سهم ۱۳، ۶، ۶ و ۵ درصدی در رده‌های دوم تا پنجم مهمترین مبادی واردات کالاهای صنایع غذایی قرار گرفته‌اند. پس از آن نیز کشورهای تایلند، هند، سوئیس، مناطق آزاد کشور

و بلژیک با سهمی بین ۵ تا ۲ درصد از مقدار واردات محصولات صنایع غذایی در بین کشورهای مبادی وارداتی در رتبه‌های ششم تا دهم قرار گرفته‌اند در مجموع نیز حدود ۸۷ درصد از مقدار واردات صنایع غذایی به کشور از مبادی فوق از مبادی مذکور صورت می‌گیرد.

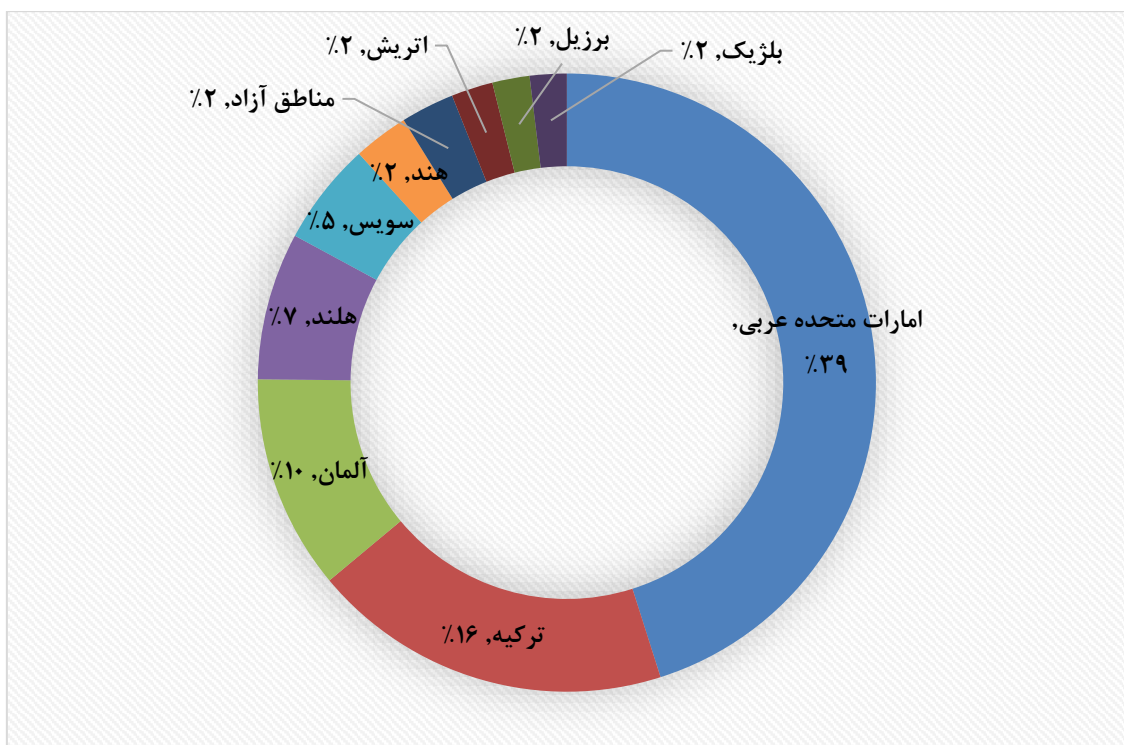
نمودار ۷. ده مبداء مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر مقدار در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

در نمودار ۸ مهمترین مبادی واردات محصولات صنایع غذایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ بر حسب ارزش ارائه شده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته کشور امارات متحده عربی با سهم ۳۹ درصدی از کل ارزش واردات صنایع غذایی مهمترین مبداء واردات این محصولات می‌باشد و پس از آن نیز کشور ترکیه، آلمان، هلند و سوئیس به ترتیب با سهم ۱۶، ۱۰، ۷ و ۵ درصد در رتبه‌های دوم تا پنجم قرار گرفته‌اند. پس از کشورهای مورد اشاره کشورهای هندوستان، مناطق آزاد کشور، اتریش، برزیل و بلژیک سایر مبادی وارداتی کالاهای صنایع غذایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به حساب می‌آیند. در مجموع کشورهای فوق سهمی ۸۷ درصدی از ارزش کالاهای صنایع غذایی وارداتی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. مقایسه مبادی وارداتی در شش ماه و نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ نشان می‌دهد که در بازه زمانی نه ماهه سهم کشور امارات، سوئیس و هند در حدود یک درصد کاهش یافته ترکیه، آلمان و هلند به ترتیب ۲ و یک درصد افزایش یافته است.

نمودار ۸. ده مبدا مهم واردات کالاهای صنایع غذایی از منظر ارزش در نه ماه سال ۱۴۰۴

محاسبات مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی آب اتاق ایران بر مبنای داده‌های گمرک جمهوری اسلامی ایران

۱-۲-۳-آفتکش‌ها

میزان واردات آفتکش‌های (شامل حشره‌کش‌ها، قارچ‌کش‌ها، علف‌کش‌ها و گندزداها) آماده در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۱۰۲ هزار تن بوده است که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۷ درصد کاهش یافته است؛ همچنین واردات آفتکش‌های آماده از نظر ارزش در این بازه زمانی معادل ۸۸۶ میلیون دلار بوده که این شاخص نیز نسبت به مدت مشابه سال گذشته شاهد کاهش ۲۰ درصدی بوده است. هر تن آفتکش آماده وارد شده در نه ماه نخست سال ۱۴۰۴ ارزشی معادل ۸۷ هزار دلار داشته که نسبت به ارزش ۷۹ هزار دلاری مدت مشابه سال گذشته افزایش ۱۰ درصدی را به ثبت رسانده است.

میزان واردات آفتکش‌های تکنیکال در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۴۴ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۱ درصد کاهش یافته است در مقابل ارزش واردات آفتکش‌های تکنیکال نسبت به مدت مشابه سال گذشته افزایشی دو درصدی را به ثبت رسانده است به طوری که ارزش واردات این نهاده از ۶۰۵ میلیون دلار در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۶۱۶ میلیون دلار در سال ۱۴۰۴ رسیده است. ارزش واحد هر تن محصول در سال ۱۴۰۳ برابر ۱۲۲ هزار دلار بوده و این شاخص در سال ۱۴۰۴ به ۱۴ هزار دلار رسیده و نشان از افزایش ۱۵ درصدی قیمت آفتکش تکنیکال وارداتی دارد به عبارت دیگر با توجه به رشد ارزش واحد کالاهای وارداتی به نظر می‌رسد محصول وارد شده به کشور در ابتدای سال جاری از نظر کیفی مناسب‌تر بوده است. با توجه به کاهش حدود ۲۰ درصدی میزان واردات آفتکش‌ها آماده و تکنیکال در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ در صورتی که این نهاده از محل

دیگری (تولید داخلی) تامین نشده باشد این احتمال وجود دارد که کشاورزان در مقابله یا آفات و بیماری‌های گیاهی با مشکل مواجه شوند.

۲-۲-۳- کود ها

کود وارداتی کشور شامل دو گروه کود حیوانی و نباتی و کود شیمیایی می‌باشد میزان کود حیوانی و نباتی وارد شده به کشور در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ برابر ۷.۸ هزار تن و به ارزش ۲۱.۲ میلیون دلار می‌باشد که از منظر مقدار و ارزش نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۱۴ درصد افزایش و ۱ درصد کاهش یافته است. همچنین ارزش هر واحد کود حیوانی و نباتی وارداتی در دوره مذکور برابر ۲.۷ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ شاهد کاهش ۱۳ درصدی می‌باشد.

میزان و ارزش واردات مجموع کودهای شیمیایی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ به ترتیب برابر ۲۳۶ هزار تن و ۲۱۵ میلیون دلار است که نسبت به مدت مشابه سال ۱۴۰۳ به ترتیب از نظر مقدار و ارزش به ترتیب ۲۲ و ۲۸ درصد کاهش یافته است. در میان کودهای شیمیایی وارد شده به کشور در این مدت بیشترین سهم از نظر مقدار و ارزش به ترتیب با سهم ۳۵ و ۲۷ درصدی مربوط به کود پتاسه می‌باشد که میزان واردات آن معادل ۸۳ هزار تن و ارزش آن برابر ۵۸.۵ میلیون دلار است. پس از کود پتاسه، کود فسفره با سهم ۳۲ درصد از مقدار و ۲۶ درصد از ارزش در رده دوم مهمترین کود شیمیایی وارداتی قرار دارد و در رده سوم نیز کود ازته با سهم ۱۸ درصد از مقدار و ۹ درصد از ارزش در رده سوم قرار گرفته است. میزان واردات کودهای فسفره و ازته در این بازه زمانی به ترتیب برابر ۷۵.۲ و ۴۱.۴ هزار تن بوده و ارزش واردات این دو کود نیز به ترتیب برابر ۵۵.۵ و ۲۰.۲ میلیون دلار می‌باشد. پس از آن نیز کود NPK با سهم ۱۲ درصدی از مقدار واردات و ۲۷ درصدی از ارزش و با مقدار و ارزش واردات ۲۹.۵ هزار تن و ۵۷ میلیون دلار در رده بعدی قرار گرفته است. سایر کودها و همچنین کودهای میکرو نیز از نظر مقدار نقش قابل توجهی در سبد کودهای وارداتی کشور در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ نداشته‌اند اما از منظر ارزش کودهای میکرو سهمی ۱۰ درصدی از کل ارزش واردات کود شیمیایی را به خود اختصاص داده‌اند. بررسی ارزش واحد کودهای وارداتی نیز به طور کلی نشان از کاهش ۸ درصدی ارزش واحد این محصول وارداتی دارد به طوری که ارزش هر واحد کود شیمیایی وارداتی از ۹۸۳ دلار به ازای هر تن در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۳ به ۹۰۹ دلار در مدت مشابه سال ۱۴۰۴ رسیده است و در این بین کود میکرو با ارزش واحد ۶۱۷۶ دلار به ازای هر تن، سایر کودها با ارزش ۲۹۶۷ دلار به ازای هر تن و کود NPK با ارزش ۱۹۳۱ دلار به ازای هر تن در رده‌های اول تا سوم گران قیمت‌ترین کودهای وارداتی قرار دارند و از سوی دیگر کود ازته با ارزش واحد ۴۸۹ دلار به ازای هر تن ارزان قیمت‌ترین کود وارداتی محسوب می‌شود.

۳-۲-۳- بذور

در نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۴ میزان واردات بذور و اندام تکثیر شونده گیاهی برابر ۲.۸ هزار تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۹ درصد کاهش یافته است. از نظر ارزش نیز میزان واردات بذور و اندام تکثیر شوند گیاهی در این بازه زمانی به حدود ۱۳۰ میلیون دلار رسیده است که نسبت به ارزش ۱۲۲ میلیون دلاری در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ افزایش هفت درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش واحد هر تن بذر و اندام تکثیر شونده گیاهی نه ماهه ۱۴۰۴ برابر ۴۵ هزار دلار بوده در حالی که ارزش واحد این گروه از کالای وارداتی در مدت مشابه سال ۱۴۰۳ برابر ۳۴ هزار دلار بوده که نشان از رشد ۳۲ درصدی این متغیر در نه ماه اول سال ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه سال

گذشته دارد. کاهش مقدار واردات بذر نیز با توجه به اینکه نهاده مهمی در تولید محصولات کشاورزی به ویژه محصولات گلخانه‌ای به حساب می‌آید می‌تواند هشدار دهنده باشد.

۴-۲-۳- ماشین‌های و ادوات کشاورزی

مقدار واردات ماشین‌آلات کشاورزی و ادوات کشت در نه ماه نخست ۱۴۰۴ برابر ۵۷.۴ هزار تن بوده که نسبت به مقدار واردات این کالاهای در مدت مشابه سال گذشته ۴۴ درصد کاهش یافته است. ارزش واردات این محصولات نیز در دوره مذکور برابر ۶۲۳ میلیون دلار بوده که نسبت به ارزش ۱.۳۱ میلیارد دلاری نه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۳ کاهش ۵۲ درصدی را به ثبت رسانده است. ارزش هر واحد ماشین‌آلات وارداتی در مدت زمان مورد بررسی در سال ۱۴۰۴ برابر ۱۰.۸ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱۵ درصد کاهش را به ثبت رسانده است. در بین ماشین‌آلات کشاورزی وارداتی بیشترین سهم از نظر ارزش و مقدار به ترتیب با ۷۶ و ۷۴ درصد مربوط به واردات تراکتورهای کشاورزی می‌باشد و پس از آن نیز سایر ماشین‌آلات با سهمی ۷ درصدی از مقدار و ۱۲ درصدی از ارزش، ادوات کاشت با سهم ۶ درصدی از مقدار و ۲ درصدی از ارزش و ماشین‌آلات سورت و بسته‌بندی با سهمی ۴ درصدی از ارزش مقدار در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفته‌اند.

۴-۲-۵- واکسن و دارو

میزان واردات واکسن و داروی مربوط به بخش کشاورزی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۴ برابر ۱۸۰ تن و به ارزش ۱.۷ میلیون دلار بوده است که تمامی این مقدار مربوط به واردات دارو می‌باشد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که مقدار و ارزش واردات این محصولات نسبت به مدت مشابه سال گذشته به ترتیب ۴۶ و ۴۹ درصد کاهش یافته است همچنین ارزش واحد هر تن داروی وارداتی در مدت زمان مورد بررسی برابر ۹.۷ هزار دلار به ازای هر تن بوده که نسبت به ارزش ۱۰.۴ هزار دلاری سال گذشته کاهش ۶ درصدی را نشان می‌دهد.

۴- منابع

- ۱- خداداد کاشی، ف و شهیکی تاش، م. (۱۳۸۴). سنجش درجه رقابت در بازارهای جهانی کالاهای منتخب سنتی و کشاورزی. اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال سیزدهم، شماره ۵۱، پاییز ۱۳۸۴.
- ۲- گمرک جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۴). اطلاعات صادرات و واردات نه ماهه ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴.

Available at:

https://irica.ir/web_directory/73903-%D8%A2%D9%85%D8%A7%D8%B1-%D8%B3%D8%A7%D9%84-%D8%AC%D8%A7%D8%B1%DB%8C.html

- ۳- هرورانی، ح؛ ثاقب، ح؛ آذربایجانی، ع و عزیزنژاد، ص. (۱۴۰۱). معرفی و تحلیل برخی شاخص‌های حوزه بازرگانی خارجی ایران. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۱).

- 4- OECD/FAO (2023), OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/08801ab7-en>.

مرکز ملی مطالعات راهبردی کشاورزی و آب

تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان موسوی (فرصت)، شماره ۱۷۵
کدپستی: ۱۵۸۳۶۴۸۴۹۹ شماره تماس: ۰۲۱-۸۵۷۳۲۸۵۱
وب سایت: www.awnrc.com ایمیل: info@awnrc.com